

JOSÉ MONTILLA AGUILERA

ALS 50 ANYS DE LA MORT DE PAU CASALS

Universitat Catalana d'Estiu. Sant Miquel de Cuixà, 21 d'agost de 2023

[salutacions]

Pare Abad,

President Aragonès

Dr. Jordi Cassasas

Dr. Jaume Carbonell

Presidents (als que hi siguin: Pujol, Mas, Puigdemont, Torra, ...

(autoritats locals, si és el cas: alcalde de Codalet, alcalde de Prada de Conflent...)

Molt apreciat pare Abad, president de la Generalitat, president de la Universitat Catalana d'Estiu, presidents, ... Dr. Carbonell,

Vull sumar-me als agraïments a la Universitat Catalana d'Estiu per la iniciativa d'organitzar aquest acte de record i reconeixement de la figura de Pau Casals a poques setmanes del cinquantenari de la seva mort, ocorreguda el 22 d'octubre de 1973 a San Juan de Puerto Rico.

Li agraeixo, Dr. Cassasas , la seva amable invitació.

És un fet rellevant que avui ens trobem aquí, a Sant Miquel de Cuixà, el president de la Generalitat, Molt Honorable Sr. Pere

Aragonès i els qui hem tingut l'honor de precedir-lo en aquesta responsabilitat, aplegats a l'entorn de la figura de Pau Casals.

Representem, tots nosaltres, l'expressió d'una societat plural i diversa que aspira a exercir el seu autogovern com una via per a millorar el benestar de tots els homes i les dones que la formem.

Els qui hem tingut la responsabilitat de governar Catalunya, i la persona que avui assumeix aquest paper, hem treballat (amb tots els nostres errors i encerts) per fer de Catalunya un país més just, més pròsper i més unit al voltant dels valors universals que van constituir també els anhels de Pau Casals: democràcia, justícia social, pau i fraternitat entre els pobles.

És molt el que ens uneix en el reconeixement a Pau Casals. No hi ha dubte que és un dels noms més universals de la cultura catalana. Ens ho ha explicat molt bé el Dr. Carbonell i jo, que no sóc historiador ni musicòleg, no hi tinc res a afegir, més enllà de posar de manifest els accents de la trajectòria de Casals, més polítics que historiogràfics, que em resulten més suggerents:

Intèrpret, director d'orquestra, compositor i mestre, va ser un gran artista de referència internacional de la música del segle XX. Va ser allò que avui en diríem un artista del món global, però que mai no va ni oblidar ni de deixar de fer present la seva condició de ciutadà de Catalunya.

Efectivament, va ser un home de món, però no va perdre mai les seves arrels. Va ser un defensor de Catalunya en els moments més difícils, doncs considerava que la cultura i la diversitat cultural eren la més gran expressió de riquesa de la humanitat. Alhora sentia una relació fraternal amb Espanya.

Pau Casals va viure intensament els tràgics esdeveniments del segle XX davant dels quals no va mantenir una actitud neutral o contemplativa. De fet, van marcar la seva trajectòria no només professional sinó també ciutadana:

- La fractura, la divisió i l'odi viscuts als anys 30; l'esperança de la II República Espanyola; el cop d'Estat militar contra les institucions democràtiques; la guerra civil i, després la llarga dictadura del General Franco.
- L'exili a partir de l'any 1939 aquí, a Prada de Conflent, des d'on es dedicà a ajudar els milers de refugiats republicans espanyols, molts d'ells als camps de concentració del Sud de França. Ho feia personalment amb els seus recursos, i també ho va fer amb la participació d'institucions internacionals com ***U.S. Aid for Spanish Refugees***, de Nova York. En paral·lel es va convertir en un dels ambaixadors culturals de la II República Espanyola i amb la seva música defensà en molts països el valor de la democràcia.
- La profunda decepció que li va produir l'actitud dels governs de les democràcies europees que primer van trobar en la doctrina de la no intervenció el pretext per deixar de banda l'Espanya i la Catalunya democràtiques i que després, acabada la guerra mundial van oblidar la nostra causa i fins i tot van legitimar la dictadura franquista i la llarga nit que es va imposar a casa nostra.

I és que Pau Casals havia nascut, recordem-ho, en plena Guerra Carlina. Va viure també el desastre de la I Guerra Mundial, la Guerra civil espanyola, i la II Guerra Mundial. Per a ell, la guerra era la pitjor expressió del que podien fer les persones, en contraposició a la música, que era el llenguatge universal de la concòrdia.

Després de la victòria aliada de la II Guerra Mundial de l'any 1945, va decidir protestar amb el seu silenci. No comprenia com els aliats reconeixien el règim dictatorial de Franco. Per aquesta raó, l'any 1946 va pronunciar un discurs a la BBC en el que va dir que no tornaria a tocar en els països aliats fins que no retornés la democràcia a Espanya.

Tanmateix la creixent tensió entre la URSS i els USA, polaritzant el món en el marc de la guerra freda, el va preocupar molt i va fer canviar la seva actitud de no tocar més als països aliats. Estava molt atemorit per la possibilitat d'una nova conflagració mundial amb armes nuclears. I en va fer d'això una nova causa, desenvolupant un gran activisme cívic en defensa del retorn de la democràcia a Espanya i alhora per l'impuls d'una nova governança mundial a través de la ONU en un món sense fronteres i en pau. Per aquesta raó, Pau Casals va ser reconegut com una personalitat de referència internacional en la defensa de la pau i els drets de les persones. Per això va ser convidat en quatre ocasions a les Nacions Unides: 1958, 1963, 1971 i l'any 1973, *com ens ha explicat el Dr. Carbonell.*

Hem tingut la ocasió d'escoltar el magnífic i conegut discurs de 1971 "***I am a Catalan***" amb la famosa referència a la institució de Pau i Treva tan adequada al fet de trobar-nos a l'abadia de Cuixà.

Vull fer referència també al que va pronunciar anys abans, l'any 1958, molt expressiu del seu tarannà i dels seus compromisos. Hi ha un paràgraf que diu així:

“La confusió i el temor han envaït el món sencer. El nacionalisme mal concebut, el fanatisme, els dogmes polítics i la manca de llibertat i de justícia encoratgen la desconfiança i l'hostilitat que agreugen cada dia més el risc que correm, però tot i així tots els éssers humans desitgen la pau”

Per últim, i com a colofó dels meus accents sobre la trajectòria de Pau Casals, vull destacar que essent, certament, un músic d'alt nivell, mai no va deixar de banda ni la música popular i tradicional ni la passió per fer de la seva una feina pedagògica, divulgativa.

Hi ha, en aquest aspecte, una etapa especialment singular de la seva activitat i del seu compromís cívic. Quan es va instal·lar a Barcelona l'any 1919, tornat de la seva estada a Nova York, Casals va treballar per impulsar el nivell simfònic de la ciutat però alhora va treballar per fer arribar la música, que per a ell era un vehicle de cohesió i d'emancipació social, als sectors populars que n'eren aliens. És així que, amb la implicació de joves com Rafael Campalans i d'altres persones vinculades a l'Ateneu Politècnic, va impulsar l'Associació Obrera de Concerts, que va tenir un èxit extraordinari fent arribar els concerts a les persones més humils: els obrers i obreres de les fàbriques, els pagesos i camperols, els estibadors dels port...

Podem així entreveure que no creia possible separar la música de la vida i per això la seva carrera artística va ser una expressió de compromís i defensa de la pau, la democràcia, els drets i la

dignitat de les persones. Fou, ho repeteixo, home de fortes conviccions morals i ètiques que van orientar, amb coherència, la seva trajectòria vital.

Aquesta actitud de coherència i rigor és el que el va dur a cancel·lar concerts, a descartar ofertes professionals i, fins i tot, a no retornar al país mentre no es produís la victòria de la democràcia que ell anhelava. Malauradament la seva mort prematura no li va permetre tornar a casa amb tots els honors que li haurien reconegut els catalans i les catalanes de totes les condicions.

Pau Casals és, doncs, un motiu d'orgull per a tots nosaltres, mereixedor de respecte i de memòria.

Així com he parlat dels meus accents sobre la trajectòria professional i cívica de Pau Casals, també vull extreure'n la meua particular visió sobre el seu llegat. Deia al començament que els valors universals defensats amb convicció i coherència per Pau Casals al llarg de tants anys (democràcia, justícia social, pau i fraternitat entre els pobles), refermen les meves pròpies conviccions polítiques.

La política democràtica ha de servir per facilitar la convivència i per crear i protegir un codi de conducta que ens dona eines per a fer-la possible.

Sobre la base d'aquest codi, que s'alimenta de consensos i de pactes, les societats avancen protegint els drets, exigint el compliment dels deures i posant en marxa polítiques públiques que assegurin la cohesió social i cultural de la societat i, també, de la nació.

Al riscos i incerteses globals del món d'avui s'afegeix, en el nostre cas, un període de difícil governança. Vull reivindicar el valor del nostre sistema de democràcia parlamentària, que aquests dies ha demostrat la seva capacitat de construir acords.

Crec que això ofereix noves oportunitats i esperances, i és així com vull acabar aquesta breu intervenció.

Tinc l'esperança que els que creuen que només hi ha una manera d'entendre Espanya arribaran a comprendre o, si més no, a acceptar, que aquesta diversitat és un valor que cal protegir. No es pot construir una nació negant a una part de la seva ciutadania el seu dret a pertànyer-hi simplement perquè entén la seva identitat nacional d'una manera diferent.

L'Espanya pretesament homogènia, excloent i reclosa en els seus mites ha de donar pas a una Espanya fraternal, respectuosa de la diversitat dels pobles que la conformen i capaç de gestionar amb intel·ligència la seva pluralitat.

Tinc igualment l'esperança de que siguem capaços d'abordar els problemes, que hi són, no des de la confrontació i la desqualificació, sinó des de l'exercici del diàleg, la negociació i el pacte.

Entre nosaltres a Catalunya i amb la resta d'Espanya. Per fer possible la millora continuada del nostre autogovern.

JOSÉ MONTILLA AGUILERA

Aquesta és la funció de la política.

De la política útil, més enllà dels discursos abraonats, dels ultimàtums, de la desqualificació dels adversaris i de la simplificació dels problemes i de les solucions.

Aquest és, per a mi, el llegat de Pau Casals.

Moltes gràcies per la seva atenció